

Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлайтын аудандарда қоршаған ортаға әсерді бағалау әдістемесін бекіту туралы

Қазақстан Республикасы Экология және табиғи ресурстар министрінің 2023 жылғы 15 қарашадағы № 321 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2023 жылғы 15 қарашада № 33645 болып тіркелді

Қазақстан Республикасының Экология кодексінің 87-бабының 6-тармақшасына сәйкес БҰЙЫРАМЫН:

1. Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлайтын аудандарда қоршаған ортаға әсерді бағалау әдістемесі осы бұйрыққа қосымшаға сәйкес бекітілсін.

2. Қазақстан Республикасы Экология және табиғи ресурстар министрлігінің Экологиялық реттеу және бақылау комитеті заңнамада белгіленген тәртіппен:

1) осы бұйрықтың Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде мемлекеттік тіркелуін;

2) осы бұйрық ресми жарияланғаннан кейін онын Қазақстан Республикасы Экология және табиғи ресурстар министрлігінің интернет-ресурсында орналастырылуын;

3) осы бұйрық Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде мемлекеттік тіркелгеннен кейін он жұмыс күні ішінде Қазақстан Республикасы Экология және табиғи ресурстар министрлігінің Заң қызметі департаментіне осы тармақтың 1) және 2) тармақшаларында көзделген іс-шаралардың орындалуы туралы мәліметтердің ұсынылуын қамтамасыз етсін.

4. Осы бұйрықтың орындалуын бақылау жетекшілік ететін Қазақстан Республикасының Экология және табиғи ресурстар вице-министріне жүктелсін.

5. Осы бұйрық алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Қазақстан Республикасы
Экология және табиғи ресурстар министрі

Е. Нысанбаев

"КЕЛІСІЛДІ"

Қазақстан Республикасы
Цифрлық даму, инновациялар
және аэроғарыш өнеркәсібі министрлігі

Қазақстан Республикасы
Экология және табиғи
ресурстар министрі
2023 жылғы 15 қарашадағы
№ 321 Бұйрыққа
қосымша

Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлайтын аудандарда қоршаған ортаға әсерді бағалау әдістемесі

1-тарау. Жалпы ережелер

1. Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлайтын аудандарда қоршаған ортаға әсерді бағалау әдістемесі (бұдан әрі – Әдістеме) Қазақстан Республикасы Экология кодексінің (бұдан әрі – Кодекс) 87-бабының 6) тармақшасына сәйкес әзірленді және тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлайтын аудандарда қоршаған ортаға әсерді бағалауды жүргізу тәртібі мен тетігін айқындайды.

2. Бұл Әдістемеді мынандай ұғымдар мен анықтамалар қолданылады:

1) "Байқоңыр" ғарыш айлағы – ғарыш инфрақұрылымының құрамдас бөлігі болып табылатын және ғарыш объектілерін ұшыруды дайындауға және жүзеге асыруға арналған техникалық, ұшыру, қону кешендерін, жер учаскелерін қамтитын аумақ;

2) "Байқоңыр" кешені – "Байқоңыр" ғарыш айлағының және Байқоңыр қаласының жылжымалы және жылжымайтын мүлкімен сынақ, технологиялық, ғылыми, өндірістік-техникалық, әлеуметтік және қамтамасыз ету объектілері;

3) ғарыш қызметі саласындағы уәкілетті орган – ғарыш қызметі саласындағы басшылықты, сондай-ақ Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген шекте салааралық үйлестіруді жүзеге асыратын орталық атқарушы орган;

4) зерттеу ауданы – зерттелетін жер учаскесінің бұрылыс нүктелерінің географиялық координаттарын көрсете отырып, тапсырыс беруші қоршаған ортаға әсерді бағалау жұмыстарын жүргізу үшін айқындаған аумақ, шеңберінде тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері, шектес аумағы құлаған аудандағы зымыран – ғарыш қызметі әсерінің салдары, сондай-ақ "Байқоңыр" ғарыш айлағының аумағына трассаның астындағы аумақтарға, түсетін аппараттың қону ауданына (жоспарланған жағдайда) тасымалдағыш зымырандарды ұшырудың әсері бағаланады;

5) қоршаған ортаға әсерді бағалау жобалық құжаттамасына тапсырыс беруші (бұдан әрі – тапсырыс беруші) – көзделіп отырған қызмет бойынша құжаттаманы дайындауға жауапты және көзделіп отырған қызмет бойынша құжаттаманы экологиялық сараптамаға ұсынатын адам;

6) тасымалдағыш зымыран – ғарыш аппараттарын ғарыш кеңістігіне шығаруға арналған техникалық құрылғы;

7) тасымалдағыш зымырандың бөлінетін бөліктері – ұшу траекториясының белсенді учаскесінде штаттық жұмыс істеу процесінде одан бөлінетін зымыранның конструктивтік элементтері;

8) тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлайтын ауданы – ұшу барысында тасымалдағыш зымырандардың істен шыққан және бөлінген элементтері және (немесе) фрагменттері құлайтын (қонатын) жер учаскесі;

9) тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлайтын ауданында қоршаған ортаға әсерді бағалау (бұдан әрі – қоршаған ортаға әсерді бағалау) – шеңберінде "Байқоңыр" ғарыш айлағының позициялық ауданындағы, жол асты аумақтарындағы, тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған аудандағы, оның іргелес аумағындағы, түсетін аппараттың кону ауданындағы қоршаған ортаға және адам денсаулығына зымыран-ғарыш қызметінің әсерінің салдары бағаланатын шаралар, Қазақстан Республикасының экологиялық заңнамасының талаптарын ескере отырып, қолайсыз салдардың (табиғи экологиялық жүйелер мен табиғи ресурстардың жойылуы, тозуы, бүлінуі және сарқылуы) алдын алу, қоршаған ортаны сауықтыру жөніндегі шаралар әзірленеді;

10) трассаның апаттық аймағы – бұл апаттық жол бойымен созылған және тасымалдағыш зымырандардың құлау нүктелерінің ең көп (берілген ықтималдықпен) бүйірлік таралуының сол және оң шекараларымен шектелген жер бетіндегі фигура. Апаттық аймақтың ені тасымалдағыш зымырандардың бүйірлік бағытта ұшуының ең көп ауытқуына әкелетін штаттан тыс жағдайлармен анықталады;

11) ұшыру трассасы – ғарыштық зымыранның жер бетіне ұшу траекториясының проекциясы;

12) іргелес аумақ – құлайтын ауданның шекарасынан кемінде 40 километр қашықтықта құлайтын ауданға іргелес жатқан аумақ.

3. Әдістемеде қолданылатын белгілер мен қысқартулар:

АДМГ – асимметриялық емес демитилгидразин;

га – гектар;

км – километр;

мг/кг – бір килограммдағы миллиграмм;

мм – миллиметр.

2-тарау. Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлайтын аудандарда қоршаған ортаға әсерді бағалауды жүргізу тәртібі

4. Қоршаған ортаға әсерді бағалауды әзірлеуді "Рұқсаттар және хабарламалар туралы" Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес алынған, қоршаған ортаны қорғау саласындағы жұмыстарды орындауға және қызметтер көрсетуге лицензиясы бар жеке және (немесе) заңды тұлғалар жүзеге асырады.

5. Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлайтын ауданында қоршаған ортаға әсерді бағалауды жүргізу тәртібі мынадай кезеңдерді қамтиды:

1) Қоршаған ортаға әсерді бағалаудың дайындық жұмыстары;

2) қоршаған ортаға әсерді бағалауды жоспарлау;

3) қоршаған ортаға әсерді бағалаудың соңғы кезеңі.

6. Қоршаған ортаға әсерді бағалаудың дайындық жұмыстары мыналарды қамтиды:

қоршаған ортаға әсерді бағалауды жүргізуге арналған техникалық тапсырма шеңберінде жүзеге асырылатын қоршаған ортаға әсерді бағалауды жүргізудің мақсаттарын, міндеттерін, объектілерін және мерзімдерін айқындау;

ландшафттық сипаттаманы, аумақтың жер-өңірлік ерекшеліктерін қамтитын қоршаған ортаға әсердің қысқаша сипаттамасын, баламалы нұсқаларды талдауды, орналасқан жері туралы деректерді, координаттарды, қоршаған орта және әлеуметтік-экономикалық орта туралы жалпы мәліметтерді; қоршаған ортаның жай-күйі, компоненттердің антропогендік бұзылуы, ерекше жағдайлар туралы деректерді (сейсмикалықтың жоғарылауының, қауіпті табиғи жағдайлардың болуы) қамтитын алдын ала бағалауды дайындау құбылыстар мен процестер; белгіленген қызмет ауданының табиғи құндылығының сипаттамасы, тарихи-мәдени маңыздылығы, ерекше қорғалатын табиғи аумақтар мен объектілердің болуы; аумақтың әлеуметтік-экономикалық ерекшеліктері (аумақты шаруашылық, қала құрылысын пайдалану) туралы материалдар;

баламалы нұсқаларды талдау халықтың қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін тасымалдағыш зымыранның бірнеше ұшыру трассаларын және тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлайтын аудандарын жобалауды көздейді.

7. Қоршаған ортаға әсерді баламалы нұсқаларымен алдын ала бағалау мүдделі мемлекеттік органдарға жіберіледі не олармен консультациялар жүргізіледі.

8. Мемлекеттік органдар отыз жұмыс күн ішінде баламалы нұсқалары бар қоршаған ортаға әсерді алдын ала бағалау келіп түскен күннен бастап олардың қарау нәтижелеріне жауап береді.

9. Мемлекеттік органдардың қарау нәтижелері бойынша тапсырыс беруші сирек немесе бірегей болып табылатын өсімдіктер және (немесе) жануарлар дүниесі объектілері немесе олардың қоғамдастықтары бөлігінде халықтың өмірі мен денсаулығына зиян келтіру, төтенше жағдай туындау, биологиялық әртүрлілікті жою немесе жоғалту тәуекелі бар нұсқаларды алып тастайды.

10. Қоршаған ортаға әсерді бағалауды жоспарлау мыналарды қамтиды:

"Байқоңыр" ғарыш айлағының – тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлайтын ауданының және шектес аумақтардың статистикалық және табиғат қорғау құжаттамасы бойынша бастапқы деректерді алдын ала жинау, қорыту және алуды ұйымдастыру. Бұрын пайдаланылған учаскеде құлау ауданы ретінде тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлайтын аудандардың экологиялық паспортының және мониторинг деректері ескеріледі;

бастапқы деректерді талдау, қоршаған ортаға әсерді бағалауды әзірлеу үшін негізгі объектілерді, бағалау жүргізудің әдістемелерін, бағдарламалары мен өлшемдерін айқындау;

тікелей тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлайтын ауданда бастапқы деректерді нақтылау, қоршаған ортаға әсерді бағалауды жүргізу үшін деректер базасын түпкілікті қалыптастыру:

1) "Байқоңыр" ғарыш айлағының аумағында, тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері мен шектес аумақтардың құлау ауданында өндірістік экологиялық бақылау және басқару жүйесінің құрылымы айқындалады;

2) "Байқоңыр" ғарыш айлағының, тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлайтын ауданның және шектес аумақтардың аумағындағы экологиялық қызметтің аспектілері мен бағыттары белгіленеді;

3) Экологиялық құжаттаманың болуы мен сипаттамалары тексеріледі;

4) "Байқоңыр" ғарыш айлағы қызметінің экологиялық басымдықтарының қолданыстағы жүйелері айқындалады;

5) тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлайтын осы ауданда " Байқоңыр" ғарыш айлағының экологиялық қызметінің ретроспективасы талданады;

6) тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлайтын ауданының аумағы бойынша шолу турларының бағдарламалары мен маршруттары әзірленеді.

11. Қоршаған ортаға әсерді бағалаудың қорытынды кезеңі:

алынған деректерді талдау және бағалау;

мамандарды және сарапшыларды жұмысқа тарту;

қоршаған ортаға әсерді бағалау нәтижелері бойынша ұсынымдар әзірлеуді;

тапсырыс берушімен бірлесіп ұсынылатын ұсынымдарды іске асыру мүмкіндігін талдау;

қоршаған ортаға әсерді бағалау нәтижелері бойынша есепті дайындау және тапсырыс берушіге ұсыну;

қоршаған ортаға әсерді бағалауды іске асыру қорытындылары бойынша іс-қимыл жоспарын жасауға қатысу.

12. Көзделіп отырған зымыран-ғарыш қызметінің қоршаған ортаға әсер етуіне жол беру туралы қорытындымен бірге қоршаған ортаға әсерді бағалау жобасы қоршаған ортаға әсерді бағалау нәтижесі болып табылады.

13. Қоршаған ортаға әсерді бағалау құрамына қоршаған ортаға әсерді бағалау жобасы, экспедициялық жұмыстардың актілері, зерттеу хаттамалары, сынама-ларды сынау хаттамалары, зерттеу ауданындағы өсімдіктердің тізбесі, тексеру ауданындағы жануарлар дүниесінің тізбесі, зерттеу ауданындағы тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлайтын ауданындағы қауіпсіздік туралы қорытынды, картографиялық материалдар, осы Әдістеменің 1 және 2-қосымшаларына сәйкес жасалған кестелер (бұдан әрі - материалдар) кіреді.

14. Материалдарды 10 жұмыс күні ішінде тапсырыс беруші бекітеді және уәкілетті органға келісуге жібереді.

15. Уәкілетті орган материалдар келіп түскен күннен бастап отыз жұмыс күні ішінде мынадай шешімдердің бірін қабылдайды және осы шешімді еркін нысанда хатпен бағыттайды:

- 1) материалдарды келісу туралы;
- 2) материалдарды пысықтауға қайтару туралы.

16. Уәкілетті орган материалдарды қайтарған жағдайда, тапсырыс беруші пысықтағаннан кейін пысықталған материалдарды осы Әдістеменің 14-тармағына сәйкес келісуге уәкілетті органға қайта жібереді.

3-тарау. Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлайтын аудандарда қоршаған ортаға әсерді бағалауды жүргізу механизмі

17. Қоршаған ортаға әсерді бағалау шеңберінде:

зымыран-ғарыш қызметінің қоршаған ортаға және халықтың денсаулығына теріс әсер ету мүмкіндігі;

халықтың және зерттелетін аумақтың (онда орналасқан табиғи және өндірістік-шаруашылық объектілерді, әлеуметтік инфрақұрылым объектілерін қоса алғанда) зымыран-ғарыш қызметі тарапынан қауіп-қатерлерден қорғалуын қамтамасыз ету дәрежесі;

зерттелетін аумақтың қоршаған ортасы мен тұрғындарының зымыран-ғарыш қызметін жүзеге асыру кезінде туындайтын төтенше жағдайлардан қорғалу дәрежесі;

"Байқоңыр" ғарыш айлағының қоршаған ортаны және тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданының әсер ету ауданында тұратын халықтың денсаулығын қорғау жөніндегі өзіндік стратегиясы;

тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлайтын ауданының әсер ету ауданында тұратын қоршаған ортаны және халықтың денсаулығын қорғау жөніндегі іс-шаралардың болуы белгіленеді.

18. Қоршаған ортаға әсерді бағалау процесінде:

1) мыналар:

қоршаған ортаның жай-күйін компоненттік талдау;

қоршаған ортаға теріс әсер ету көздерін инвентаризациялау өткізілді;

2) мыналар:

зымыран-ғарыш қызметінің зерттелетін аумақтың қоршаған ортасының компоненттеріне барлық әсер ету түрлері;

зерттелетін аумақ үшін зымыран-ғарыш қызметінің экологиялық, әлеуметтік және экономикалық салдары;

"Байқоңыр" ғарыш айлағы ауданындағы, трасса асты аумақтарындағы, тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлайтын ауданы, іргелес аумағындағы қоршаған орта компоненттеріне және халықтың денсаулығына әсер ету деңгейі белгіленеді;

3) мыналар:

қоршаған ортаны сауықтыруды, тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері мен іргелес аумақтары құлаған ауданда халықтың өмір сүруінің экологиялық жағдайларын жақсартуды қамтамасыз ететін қызметтің техникалық, технологиялық және табиғатты қорғау бағыттары бойынша іс-шаралар жүйесіне ұсыныстар;

"Байқоңыр" ғарыш айлағы объектілерінде зымыран-ғарыш қызметін жүзеге асыру және өндірістік және мемлекеттік мониторинг жүйелерін жетілдіру жөніндегі жұмыстардың перспективалық режимі бойынша ұсынымдар әзірленді.

19. Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған ауданда мен іргелес аумағы қоршаған ортаға әсерді бағалауды жүзеге асыру үшін бастапқы деректерді жинау процесінде мынадай шарттарды ескеру қажет:

"Байқоңыр" ғарыш айлағынан зымыран тасымалдағыштарды ұшырудың штаттық (қалыпты) жағдайларында тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінде радиоактивті элементтердің болуы жоққа шығарылады, сондықтан радио сәулелену көздері туралы мәліметтер жинау талап етілмейді;

"Байқоңыр" ғарыш айлағынан зымыран тасымалдағыштарды ұшырудың штаттық емес (төтенше) жағдай мұндай жағдайларда радиоактивті элементтері бар ғарыштық мақсаттағы зымырандардың бөліктері туралы толық ақпарат алу міндетті.

20. Қоршаған ортаға әсерді бағалауда зымыран-ғарыш қызметінің экологиялық қауіпсіздігін негіздейтін материалдар ұсынылуы тиіс, ішінде:

жоспарланатын қызметтің Кодексте белгіленген экологиялық талаптарға сәйкестігін талдау;

тапсырыс берушінің тиісті материалдары жеткіліксіз немесе жоқ болған жағдайда зымыран техникасы мен зымыран отынының аналогтық (бұрын жарияланған) сипаттамалары;

пайдалануға жоспарланған зымыран отынымен ластанған топырақты детоксикациялаудың технологиялық регламенті бойынша ақпарат;

жобаланатын ұшыру кешендерінің, жанармай құю станцияларының ұқсас объектілері бойынша ғарыш айлағының позициялық ауданындағы өндірістік экологиялық мониторинг материалдары;

ғарыштық мақсаттағы зымырандарды штаттан тыс ұшырудың әртүрлі сценарийлері кезінде қоршаған орта объектілеріне авариялық жағдайлардың әсерін бағалау және авариялық зардаптарды жою жөніндегі іс-шаралар кешені;

ластаушы заттар эмиссияларының нормативтерін айқындау және атмосфераның жер бетіндегі қабатында ластаушы заттарды тарату, тасымалдағыш зымыран отынының жануы кезіндегі ластаушы заттардың бөлінуін анықтау бойынша есептер;

бағдарламалық құралдар мен әдістемелерді еркін таңдау негізінде орындалған зымыран отыны компоненттерінің жану өнімдерінің шығарындылары мен шашырауын есептеу;

зымыран отыны компоненттерінің төгілуі кезінде, сондай-ақ зымыран отыны компоненттерінің кепілдік қалдықтары туралы деректер негізінде орындалған тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің конструкцияларының отын қалдықтары мен металл емес материалдары жанған кезде ластаушы заттардың шығарындыларын есептеу (ықтимал авариялық жағдай үшін есептеулер ұқсас орындалады);

зымыран отынының құрамдас бөліктерімен атмосфералық ластануды және ластаушы заттардың таралуын есептеу тасымалдағыш зымырандардың бір рет іске қосу үшін және тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері фрагментінің жекелеген құлау (қону) орны үшін жүргізіледі, зымыран отынының құрамдас бөліктерінің бірнеше құлау орындарында зымыран отынының құрамдас бөліктерінің шығарындылары жиынтықтауға жатпайды;

авариялық жағдайлардың алдын алу және олардың зардаптарын жою жөніндегі ұсынымдарда жұмыстарды жүргізу мерзімдерін көрсету, сондай-ақ құлау орындарында тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің фрагменттерін және улы қалдықтарды тазарту және кәдеге жарату жөніндегі іс-қимылдар алгоритмдерін көрсету қажет (қабылданатын іс-қимылдар кезеңі сандық уақытша мәнде көрсетіледі);

тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған аймақтағы жануарлар мен өсімдіктер әлеміне зымыран тасымалдағыштарды ұшырудың әсерін бағалау кезінде осы аумақта мекендейтін өсімдіктер мен жануарлардың сирек кездесетін және Құрып кету қаупі төнген түрлерінің тізбесін келтіру, сондай-ақ зымыран тасымалдағыштарды ұшырудың флора мен фаунаға әсерін барынша азайту жөніндегі іс-шараларды көздеу қажет.

21. Қоршаған ортаға әсерді бағалауды әзірлеу кезінде қаралады:

қоршаған орта компоненттерінің жай-күйі; – топырақ, су, атмосфералық ауа, сондай-ақ тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған ауданның өсімдіктер мен жануарлар дүниесіне мониторингті жүзеге асыруды көздеу қажет.

зымыран отынының қауіптілік классы бойынша түрін және қоршаған орта компоненттеріне әсер ету ерекшеліктерін ескере отырып, тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданы аумағының экологиялық қауіпсіздігін қамтамасыз ететін іс-шаралар (оның ішінде құлау ауданының және шектес аумағының шекарасынан тыс тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің фрагменттері құлаған кезде).

22. Қоршаған ортаға әсерді бағалау қорытындылары бойынша "Байқоңыр" ғарыш айлағының жұмыс режимін жетілдіру бойынша ұсыныстар мен ұсынымдар әзірленеді: тасымалдағыш зымырандарды ұшыру санын қысқарту, зымыран отынының компоненттерін және зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған жерлерде олардың ыдырау өнімдерін бейтараптандырудың жаңа, неғұрлым жетілдірілген әдістерін енгізу бойынша ұшыруларды ең аз экологиялық зиян келтіретін кезеңге көшіру-

тасымалдаушылар. Ұсыныстар мен ұсынымдар Қазақстан Республикасы қатысушысы болып табылатын халықаралық шарттарды ескере отырып әзірленеді.

23. Қоршаған ортаға әсерді бағалау мыналарды қамтиды:

1) Жалпы ережелер:

"Байқоңыр" ғарыш айлағы бойынша жалпы ақпарат;

тасымалдағыш зымырандардың құрамы мен экологиялық-техникалық сипаттамалары және қоршаған ортаға әсер ету ерекшеліктері;

зымыран отыны мен жану өнімдерінің негізгі физика-химиялық және токсикологиялық сипаттамалары;

тасымалдағыш зымырандардың ұшу трассасының, трасса асты аумақтарының, құлау ауданының орналасқан жерінің және іргелес аумағының жалпы сипаттамасы;

Қазақстан Республикасының аумағындағы жол асты учаскелерінің сипаттамасы, олардың табиғи-климаттық және геологиялық жағдайлары мен ерекшеліктері;

ғарыштық зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау аймағының және іргелес аумағының сипаттамасы;

2) зерттеу объектілері мен әдістері;

3) тексеру ауданының жалпы сипаттамасы:

табиғи-климаттық жағдайлар;

климат;

гидрологиялық және гидрогеологиялық жағдайлар;

геоморфологиялық ерекшеліктері;

геологиялық құрылымы және инженерлік-геологиялық жағдайлары;

топырақ жағдайлары және топырақ түзуші жыныстар;

өсімдік жамылғысы;

жануарлар әлемі;

әлеуметтік-экономикалық жағдайлар;

демографиялық жағдайлар, санитарлық-эпидемиологиялық жағдайы және халықтың денсаулық жағдайы.

4) зерттеп-қарау ауданының қоршаған орта компоненттеріне әсерін бағалау:

зерттеу аймағының жалпы сипаттамасы;

атмосфералық ауаға әсері;

жер үсті және жер асты суларына әсері;

ландшафттарға, жерлерге және жер жамылғысына әсері;

өсімдіктер әлеміне әсері;

жануарлар әлеміне әсері;

төтенше жағдайларға әсер ету;

қоршаған ортаның жай-күйіне және халықтың денсаулығына экологиялық әсерді бағалау;

- 5) белгіленіп отырған қызметтің қоршаған ортаға зиянды әсер етуін болғызбау және азайту жөніндегі ықтимал шаралар мен әдістер және экологиялық мониторинг жүргізу;
- 6) қорытынды.

1-параграф. Зерттеу аймағының жалпы сипаттамасы

24. Зерттеу ауданының жалпы сипаттамасы "Байқоңыр" ғарыш айлағы ауданының, жол асты аумақтарының, тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданының, іргелес аумағының, табиғи орта компоненттерінің, қаралатын аумақтың әлеуметтік-экономикалық инфрақұрылымының фондық жай-күйін қамтитын жалпы ақпаратты қамтиды.

25. Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданының, іргелес аумақтардың және жол асты аумақтарының, олардың табиғи-климаттық, әлеуметтік-экономикалық және демографиялық жағдайларының орналасу сипаттамасы тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлауының әрбір нақты қарастырылатын ауданы үшін жеке алғанда, барлау жұмыстарының нәтижелерін ескере отырып келтіріледі.

26. Қоршаған ортаға әсерді бағалау процесінде тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері мен оларға іргелес аумақтардың құлау ауданының шегінде орналасқан әкімшілік-аумақтық бірліктің экологиялық қауіпсіздігін қамтамасыз ету мәселелері, тасымалдағыш зымырандарды ұшырудың әсер ету факторлары және ұшыруға дайындық, зымыранның жану өнімдерінің таралуы және ұшуы, қышқыл жауын-шашынның пайда болуы, жану өнімдерінің топырақ бетіне түсуі, атмосфераның озон қабатына және ионосфераға акустикалық, жылу және механикалық әсері қаралады.

27. "Байқоңыр" ғарыш айлағы ауданының, жол асты аумақтардың орналасқан жерінің, тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданының, іргелес аумақтарының сипаттамасы және алаңы.

28. Тасымалдағыш зымырандардың, пайдаланылған зымыран отынының жалпы сипаттамасы, қоршаған ортаның радиациялық жай-күйін бағалау, экологиялық мониторинг (бұрын пайдаланылған зымыран отынының компоненттеріне), өндірістік экологиялық бақылау нәтижелері, тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлауының бөлінген аудандарына экологиялық паспорттау жүргізу, бұрын пайдаланылған аумақта құлау ауданы ретінде өткізілген және жүргізілетін табиғат қорғау іс-шаралары туралы ақпарат ұсынылады.

29. Зерттеу аймағының жалпы сипаттамасы келесі мәліметтерді қамтиды:

- 1) аумақтық тиесілігі (әкімшілік-аумақтық бірлік);
- 2) трассаның авариялық аймағын көрсете отырып, меншік иелері мен жер пайдаланушылардың жер учаскелерінің шекараларын, координаттарын, санаты мен алаңын сипаттай отырып, жер учаскесінің атқаратын алаңы (га);

3) нысаналы мақсаты бойынша жер санаттары, шекаралары сипатталған алаң (га);
4) көлік байланыстары және инженерлік-техникалық коммуникациялар, жақын елді мекендерге дейінгі қашықтық (км);

5) тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері мен іргелес аумақтың құлау ауданының қарастырылып отырған аймағының эллипстің (немесе айналмалы эллипстердің) орталық нүктесінің координаттары, эллипстердің осьтерінің өлшемдері (км);

6) аумақтардың өзен немесе су шаруашылығы бассейндеріне орайластырылуы;

7) ерекше қорғалатын табиғи аумақтар объектілерін, тарихи және археологиялық орындарды, мемлекеттік орман қорын, аңшылық шаруашылықтарын функционалдық пайдалану және олардың болуы;

8) шегінде жер қойнауын мемлекеттік геологиялық зерделеуді, пайдалы қазбаларды барлауды және/немесе өндіруді жүргізу жоспарланатын аумақтар;

9) егер бұрын құлау ауданы ретінде пайдаланылған болса, аумақтың шекаралары.

30. Табиғи-климаттық сипаттамада қарастырылып отырған аумақтың табиғи ерекшеліктері және қоршаған ортаның компоненттерінің (құрамдас бөліктерінің) жай-күйі туралы егжей-тегжейлі ақпаратты құрайды:

1) климат мынадай көрсеткіштермен ұсынылады:

континенталдылықтың ауырлығының белгілері;

жылдың жылы және суық кезеңдерінің ұзақтығы (орташа тәуліктік температурасы 0 градустан жоғары және төмен);

оң температуралардың қосындысымен;

жылдың ең суық және жылы айлары;

жылдың шуақты (ашық) және бұлтты (бұлтты) күндерінің саны (жақсырақ жыл мезгілдері бойынша);

тұрақты қар жамылғысы бар кезеңнің ұзақтығы және топырақтың қату тереңдігі;

жауын-шашын мөлшері және оларды жыл мезгілдері (айлары) бойынша бөлу, булану мөлшері, мм;

жел режимінің және ауа райының қолайсыз құбылыстарының деректерімен (құрғақшылық, құрғақ желдер, шаңды дауылдар, тыныштықтар, борандар, көктайғақ және басқалар);

объектіні пайдалану кезеңінде әсер ету аймағында зерттеулер немесе бақылаулар белгілеген климаттың жай-күйі мен процестеріндегі өзгерістер;

2) гидрологиялық және гидрогеологиялық жағдайлар мынадай деректермен сипатталады:

су шаруашылығы бассейніне тиесілігін көрсете отырып, өзен желісі мен жер үсті су айдындарының (көлдердің, тоғандардың және су қоймаларының) болуы;

өзендер мен су айдындарының атаулары, өзендердің ұзындығы, олардың коректену, ағын және шаруашылық пайдалану режимдері;

су айдындарының қоректену режимдері және олардан су жұмсау;

ауыз су және балық шаруашылығы деңгейіндегі су үшін жер үсті су көздерінің нормативтері бойынша гидрохимиялық құрамның және бактериялық ластанудың көрсеткіштері;

жер үсті су көздерінің балық шаруашылығы және су шаруашылығы маңыздылығы;

гидрогеологиялық жағдайлар (жер асты және жер асты суларының пайда болу тереңдігі мен сипаты);

жер асты суларының түрлері;

жер асты суларының қорлары және олардың гидрохимиялық сипаттамалары;

жер асты және жер асты суларының көкжиектерінің еңістері бойынша қозғалу жағдайлары;

3) геоморфологиялық ерекшеліктер (рельеф түрлері немесе нысандары) туралы мәліметтерді қамтылады:

рельефтің басым түрі (формасы), жалпы төмендеуі және аздауы;

қолда бар биіктіктер мен тау жоталарының абсолютті биіктігі;

бойлық беткейлердің, ойпат тәрізді төмен түсулердің, өзен аңғарларының және су жинайтын төмен түсулердің болуы;

қолда бар көтерілген жер төле жазықтарының, ұсақ шоқылардың су бөлетін беттері мен беткейлері құрылымының сипаты.

4) геологиялық құрылым мен инженерлік-геологиялық жағдайлар негізінен жарықтандырылады:

геологиялық құрылымға қатысатын жыныстардың литологиялық құрамы және олардың негізгі сипаттамалары;

минералды және шикізат ресурстарының (түрлері, көлемі мен сапасы) болуы, пайдаланылуы;

сулы горизонттардың және олардың кешендерінің таралуы;

ауданның сейсмикасы және топырақтың шөгуі;

топырақ-топырақтың тұздануы;

техногендік және табиғи шығу тегі қауіпті геологиялық және инженерлік-геологиялық процестердің көрінісі (рельеф формаларының, жер асты және жер асты суларының деңгейінің өзгеруі, аумақтың су басуы және батпақтануы, Топырақ - Топырақ қасиеттерінің, жер асты және жер асты суларының сапасының өзгеруі, суффозиондық және карсттық көріністер, ирригациялық және жел эрозиясы).

5) топырақ жағдайлары мен топырақ түзуші жыныстар мынадай мазмұнда ұсынылады:

топырақ жамылғысын нақты жіктеу топырақ аймағына жатқызу және толық сипаттамасы (аумақтық таралуы, су-физикалық, химиялық және биологиялық ерекшеліктері, Топырақтың негізгі түрлерінің құнарлылығы мен механикалық құрамы, топырақ түзуші жыныстардың немесе топырақтың жай-күйі);

жыныстардың литологиялық құрамының рельефінің сипатына және жер асты суларының деңгейіне байланысты әр түрлі аймақтық Топырақтардың (кәдімгі сортаңды, сортаңды-сортаңды, сортаңды, толық дамымаған және дамымаған), сондай-ақ нитрозоналды топырақтардың (сортаң, шалғынды-қоңыр, шалғынды-батпақты) қалыптасуы;

жер жамылғысына әсер ету сипаты мен көздері;

жер бедерінің жаңа нысандарын жасаудан, сондай-ақ табиғи эрозиялық процестерді жандандырудан туындаған топырақ пен топырақ жамылғыларының механикалық өзгерістері;

зымыран отынымен және тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің сынықтарымен топырақтың химиялық ластануы, орын алған авариялық жағдайларды қоса алғанда, объектінің әсер ету аймағындағы геохимиялық процестердің өзгеруі (бұрын жүргізілген геохимиялық және топырақ зерттеулері және уытты заттардың құрамын, шоғырлануын, жинақталу және шығарылу динамикасын көрсете отырып, қоршаған ортаға әсерді бағалау кезінде жүргізілген зерттеулер болған кезде заттар);

топырақ жамылғысының өзін-өзі тазарту және өзін-өзі қалпына келтіру мүмкіндіктері.

б) тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері, іргелес аумақтары мен тас асты аумақтары құлаған нақты қаралатын ауданның аумағындағы өсімдік жамылғысы сипатталады:

өсімдік түрлерін (дала, шөл, орман, бұталы, шалғынды және батпақты) бөле отырып, Қазақстан Республикасының ботаникалық-географиялық аудандастырудың карто-схемасына сәйкес аумақты нақты аймаққа, қосалқы аймаққа жатқызу арқылы;

қаралатын аймақта жасыл және саябақ аймақтарының, орман алқаптарының, арнайы қорғалатын табиғи аумақтардың және Қазақстан Республикасының Қызыл кітабына енгізілген өсімдік түрлерінің болуын жарықтандырумен;

су бөлетін, төбе аралық жазықтарда, шлейфтер мен төбе беткейлерінде, төбе айналасындағы жазықтарда, әртүрлі топырақ типтері бар жазықтарда басым аумақтарды алып жатқан өсімдіктер қауымдастығының сипаттамасы;

басым литологиялық кешендерге тән өсімдік жамылғысының түрлік құрамы, ағаш өсімдіктерінің болуы (ормандар, тоғайлар, ормандар мен шоқтар);

өсімдік жамылғысының жай-күйі және функционалдық мәні (құрамы мен кеңістіктік таралуы бойынша биологиялық өнімділік пен сапа, олардың табиғи динамикасы, өрт қауіптілігі және сирек кездесетін, эндемикалық және Қазақстан Республикасының Қызыл кітабына енгізілген зақымдануы.

7) тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері, іргелес аумақтары мен жол асты аумақтары құлаған нақты қаралатын ауданның аумағындағы жануарлар дүниесі мынадай:

талданатын аймақтың аумағында кең таралған және тұрақты мекендейтін жануарлар түрлерін олардың саны мен жекелеген даралардың жай-күйін көрсете отырып сипаттауы;

ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың немесе сирек кездесетін (бағалы) және Қазақстан Республикасының Қызыл кітабына енгізілген жануарлардың, олардың кәсіпшілік түрлерінің болуы;

жануарлардың жекелеген түрлерінің негізгі шоғырлану орындарын, көші-қон жолдары мен уақытын жарықтандыруы;

объектіні пайдалану кезеңінде әсер ету аймағында зерттеулер белгілеген аурулар мен жағдайлардың нәтижесінде жануарлар дүниесінің түрлік жай-күйінің өзгеруі бойынша ақпаратпен ұсынылады.

31. Әлеуметтік-экономикалық жағдайлар келесі құрамда:

1) жергілікті халықтың қазіргі әлеуметтік-экономикалық өмір сүру жағдайлары және негізгі жұмыспен қамтылуы (халықтың тыныс - тіршілігі үшін метеорологиялық және климаттық ерекшеліктер, өмір сүруінің жайлылығы-тұрғын үймен қамтамасыз етілуі, көлікке қолжетімділігі, сумен, жылумен және энергиямен жабдықтау көздерінің болуы; өнеркәсіптік және ауыл шаруашылығы өндірісі, инфрақұрылым объектілері; адамдардың негізгі еңбек қызметі; жалпы санитариялық-эпидемиологиялық параметр);

тексеру ауданындағы жол желісінің жай-күйі және жергілікті жердің жүру жағдайлары (құлау ауданындағы және іргелес аумақтардағы жол желісінің сипаттамасы;

тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған кезде экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету жөніндегі іс-шараларды жүргізу үшін жол желісінің жеткіліктілігін бағалау;

аймақтың көлік құралдарының құлау ауданының экологиялық жағдайына әсер ету сипаттамасы.

құлау ауданында және іргелес аумақтарда жерүсті көлік құралдарының жүру жағдайы (топырақтың сипаттамасы, жерүсті көлігі үшін табиғи кедергілердің болуы, тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған кезде экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету жөніндегі іс-шараларды жүргізу үшін жолсыз жағдайларда құлау ауданында жұмыс істеу үшін ұсынылатын көлік түрлері;

2) экономиканың жетекші салаларының түрлері мен объектілері;

3) нысаналы пайдалану бойынша жер санаттарының алаңдары: ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлер, ерекше қорғалатын табиғи аумақтар, елді мекендер, өнеркәсіп, көлік, байланыс, ғарыш қызметі, қорғаныс, ұлттық қауіпсіздік мұқтажына арналған жер және ауыл шаруашылығына арналмаған өзге де жер, орман және су қорларының жерлері, қордағы жерлер олардың сапалық бағасы (бонитет балы, өнімділік) және нақты өндірістік құрылымдар мен кәсіпорындарға бекітіліп берілуі;

4) жергілікті халықтың тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған аудан аумағын және іргелес аумағын одан әрі пайдалануына әсері;

5) қарастырылып отырған аймақтың қолданыстағы әлеуметтік-экономикалық жағдайындағы анықталған өзгерістер және осы өзгерістердің белгіленген себептерімен ұсынылады.

32. Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері мен іргелес аумақтың құлау ауданының аумағындағы демографиялық жағдайлар, санитарлық-эпидемиологиялық жағдай және халықтың денсаулық жағдайы:

қарастырылып отырған аймақ пен объектінің қызмет аймағы халқының саны, жынысы мен жас құрамы және этникалық құрылымы;

көші-қон процестері, олардың белсенділігі және халықтың жас құрамына әсері; халық денсаулығының ағымдағы және ретроспективті жай-күйі:

1) медициналық-демографиялық ахуал (жалпы және сәбилер өлімі, тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері мен іргелес аумағының құлау аймағында тұратын халықтың орташа өмір сүру ұзақтығы, туу және табиғи өсу);

2) тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған аудан аймағындағы және шектес аумағындағы халықтың физикалық даму ерекшеліктері;

3) тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері мен іргелес аумағының құлау аймағы мен аймағы бойынша тұтастай алғанда ересектер мен балалар халқының сырқаттану ерекшеліктері;

4) тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған аудан аймағында және іргелес аумағында тұратын халықтың еңбекке қабілеттілігін уақытша жоғалтумен сырқаттанушылықтың ерекшеліктері;

5) тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің және шектес аумағының құлау аймағының жалпы өңір халқының денсаулық жағдайының ерекшеліктерін жалпы бағалау, тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау аймағындағы және шектес аумағындағы қызметке ерекше талаптар қоятын аса қауіпті үрдістерді бөліп көрсете отырып;

6) тұтастай алғанда аймақ бойынша, сондай-ақ тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданының аймағы және іргелес аумағы бойынша объект пайдалануға берілгенге дейінгі (және кейінгі) кезеңдегі Халық денсаулығы көрсеткіштерінің салыстырмалы жай-күйімен сипатталады.

2-параграф. Атмосфералық ауаға әсері

33. Қоршаған ортаға әсерін бағалау кезінде атмосфералық ауаға техногендік әсер ету деңгейін бағалау:

бұрын жүргізілген қоршаған ортаға әсерін бағалау деректерін ескере отырып, атмосфералық ауаның ластану деңгейінің динамикасын бағалау (егер бар болса);

атмосфералық ауаның ағымдағы ластану деңгейін бағалау;

атмосфералық ауаға техногендік әсер ету салдарын бағалау (атмосфераның төменгі қабаттары, озон қабаты);

тасымалдағыш зымырандарды ұшырған кезде атмосфералық ауаға дүркінді шығарындылары мен төтенше жағдайлардың техногендік әсерінің салдарын бағалау бойынша жүзеге асырылады.

34. Атмосфералық ауаның ретроспективті ластану деңгейін бағалау тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданының бүкіл кезеңінде атмосфералық ауаға техногендік әсердің нақты көлемінің белгіленген экологиялық нормативтерге сәйкестігін айқындау мақсатында жүзеге асырылады.

Бағалау зымыран отынының компоненттері мен жану өнімдерінің нақты шығарындыларының жалпы көлемін қоршаған ортаға әсерді бағалауға дейінгі барлық кезеңмен салыстыру арқылы жүзеге асырылады.

35. Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған ауданда атмосфералық ауаның ағымдағы ластану деңгейін бағалау тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған ауданда атмосфераның ластану нормативінен асып кетуін болдырмау мақсатында "Байқоңыр" ғарыш айлағы қызметінің қалыптасқан режимін өзгерту жөнінде ұсыным беру үшін негіз болып табылады. Ұсынымдар Қазақстан Республикасы қатысушысы болып табылатын халықаралық шарттарға сәйкес әзірленеді.

Бағалау қоршаған ортаға әсерді бағалауды жүргізудің алдындағы жылдағы ғарыш қызметі нәтижесінде ластаушы заттар шығарындыларының нақты көлемін экологиялық нормативтің мәнімен салыстыру арқылы жүзеге асырылады.

36. Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау аймағының атмосфералық ауасына техногендік әсерінің салдарын бағалау тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлауының нақты орындарымен байланысты емес және оларды топырақ бетінен тарату есебінен құрылатын зымыран отыны компоненттерінің өңірлік техногендік фонының сипаттамаларын белгілеу мақсатында жүзеге асырылады.

Ауа ортасының қазіргі жай-күйінің сипаттамасы (атмосфералық ауаға шығарылатын ластаушы заттардың тізбесі атмосфералық ауадағы нақты концентрацияларды көрсете отырып, экологиялық сапа нормативтерімен немесе атмосфералық ауа сапасының нысаналы көрсеткіштерімен, ал олар бекітілгенге дейін-заттай өлшеудің материалдары бойынша гигиеналық нормативтермен салыстырылады)

37. Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған ауданда атмосфералық ауаны қорғау бойынша жүзеге асырылған іс-шаралардың тиімділігін бағалау және белгілеген іс-шаралардың сапасын орындылығын, құрамы мен орындалу мерзімдерін, сондай-ақ қаржыландыру тәртібі мен мерзімдерін талдау жолымен орындалады. Бұл ретте ғарыш айлағы басшылығы мен мемлекеттік экологиялық

бақылауды жүзеге асыратын органдар тарапынан олардың орындалуын бақылау жағдайы да бағаланады.

3-параграф. Жер үсті және жер асты суларына әсері

38. Жеңіл механикалық құрамдағы топырақтар (кұмдар, құмды саздар және жеңіл саздақтар) топырақ пен жер асты суларының неғұрлым белсенді ластануына ықпал етеді, қарқынды жауын-шашын болған кезде төгілген зымыран отыны мен ыдырау өнімдерінің тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлаған жерден жуылады, қолда бар жер үсті уақытша және тұрақты су ағындарын ластайды, осыған байланысты зымыран отынының келіп түскен компоненттерінің және жер үсті және жер асты суларына ыдырау өнімдерінің нақты көлемінің сәйкестігін бағалау мынадай ретпен жүргізіледі:

зымыран отынының компоненттері мен олардың ыдырау өнімдерінің қоршаған ортаға әсерін бағалауды жүргізудің алдындағы кезеңде тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің жер үсті және жер асты суларына құлау ауданынан шығарылуының жалпы көлемі белгіленеді;

зымыран отынының компоненттерін және олардың ыдырау өнімдерін тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған ауданның жер үсті және жер асты суларына және қоршаған ортаға әсерін бағалауды жүргізудің алдындағы жылы іргелес аумағына төгу көлемі белгіленеді.

39. "Байқоңыр" ғарыш айлағы зымыран-ғарыш қызметінің тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлайтын ауданының жер үсті және жер асты суларына техногендік әсерінің салдарын бағалау осы жай-күйдің нормативтік мәндерінің белгіленген көрсеткіштерімен осы сулардың алдыңғы кезеңдегі және қоршаған ортаға әсерді бағалауды жүргізудің алдындағы жылғы нақты сапалық жай-күйін салыстырмалы талдау жолымен жүзеге асырылад және мыналарды қамтиды:

табиғи су ресурстарының (су айдындары мен су ағындарының, жер асты және жер асты суларының көкжиектерінің) құрамының өзгеруі (ластану деңгейі);

жер үсті, жер асты және жер асты суларының бұрын белгіленген сапа нормативтеріне қол жеткізу мүмкіндіктері;

жергілікті халықтың өмір сүру жағдайларының күрделенуі, аумақтың биоөнімділігінің және қолда бар су айдындары мен су ағындарының балық қорының төмендеуі.

40. Қорытындылай келе аналитикалық бағалау жүргізіледі:

тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері мен іргелес аумағы құлаған ауданның жер үсті және жер асты суларын олардың ластануынан қорғау жөніндегі әзірленген шаралар жүйесін жүзеге асырудың тиімділігі мен жеткіліктілігін бағалау.

Іс-шаралардың қосымша кешенін әзірлеу және орындау қажеттілігі белгіленеді. Қолданыстағы өндірістік және мемлекеттік мониторинг жүйелерінің қызметі бағаланады, осы жүйелерді дамыту бойынша ұсыныстар әзірленеді.

су айдынының ықтимал жылу ластануын және экожүйеге су алу әсерінің салдарын қоса алғанда, құрылыс және пайдалану процесінде жоспарланған объектінің су ортасына әсерін бағалау;

құрылыстарды салуға байланысты арналық процестердің өзгеруін бағалау, көпірлер, су тартқыштар салу және жағымсыз салдарларды анықтау;

су қорғау іс-шаралары, олардың тиімділігі, құны және іске асыру кезектілігі;

4-параграф. Ландшафттарға, жерлерге және жер жамылғысына әсері

41. Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданында ғарыш қызметінің қоршаған ортаға әсерін бағалауды жүргізу кезінде топырақтың беткі қабатына техногендік әсер етуді орналастыру әсер ететінін есте ұстаған жөн:

сұйық қалдықтар – дайын емес беттегі зымыран отынының компоненттері;

қатты қалдықтар – тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері бұзылған кезде дайын емес бетінде түзетін металл сынықтары.

42. Қатты қалдықтар тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері қонғаннан кейін бірден құлау орындарынан жиналатындығына байланысты сұйық қалдықтардың топырақтың беткі қабатына техногендік әсері анықтаушы болып табылады және тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған жерлерден ластаушы заттардың көші-қон сипаты рельеф элементтері бойынша орналасуымен анықталады:

су бөлетін беттерде және көтерілген жертөле жазықтары мен ұсақ шоқылардың беткейлерінде зымыран отынының компоненттері тұрақсыз және тез тотығудың қайталама өнімдеріне ыдырайды;

қара жусан-көкпек өсімдіктерінің астындағы шалғынды сортаңдары бар бойлық беткейлер, шалғынды-қоңыр топырақтары бар кеңейтілген шұңқыр тәрізді төмендеулер, жазық өзен аңғарлары мен су жинайтын төмендеулер зымыран отынының компоненттерінің ыдырау бөлігіндегі өтпелі қасиеттерімен сипатталады;

уақытша су ағындары мен өзен аңғарлары бар шұңқыр тәрізді төмендеулер зымыран отынының компоненттері тұрақты және ұзақ уақыт сақталуы мүмкін жағдаймен сипатталады.

43. Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған ауданда қоршаған ортаға әсерін бағалау кезінде топырақтың беткі қабатына техногендік әсерін бағалау бойынша:

зымыран отынының құрамдас бөліктерін өзін-өзі тазартуға және бейтараптандыруға әртүрлі қабілеті бар тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері мен іргелес аумағының құлау ауданының учаскелерін оқшаулауды анықтау, олардың ауданын белгілеу;

учаскелердің әрқайсысы үшін тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлайтын ауданын пайдаланудың барлық кезеңінде зымыран отынының компоненттерімен ластану алаңын; қоршаған ортаға әсерді бағалауды жүргізудің алдындағы жылы зымыран отынының компоненттерімен ластанудың ағымдағы жүктемесін айқындау;

"Байқоңыр" ғарыш айлағы жүзеге асырған тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлайтын ауданының топырақтың беткі қабатын қорғау жөніндегі іс-шаралардың деңгейі мен сапасын қоршаған ортаға әсерін бағалауды жүргізудің алдындағы кезеңде және ол перспективаға көздеген кезеңде бағалау.

44. Зымыран отынының компоненттерін өзін-өзі тазартуға және бейтараптандыруға әртүрлі қабілеті бар тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау аймағының учаскелерін оқшаулау орнын анықтау оларды экспедициялық тексеру кезінде алынған деректерді нақтылай отырып, тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданының бедерін сипаттайтын картографиялық материалды пайдалана отырып жүргізіледі.

45. Зымыран отынының компоненттері мен ыдырау өнімдерін өзін-өзі тазарту қабілеті әртүрлі тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау аймағының әр учаскесі үшін:

тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданының бүкіл кезеңінде топырақтың беткі қабатына техногендік әсердің нақты көлемінің сәйкестігін анықтау мақсатында жүзеге асырылатын топырақтың беткі қабатының ластануының ретроспективті деңгейін бағалау. Бағалау зымыран отынының компоненттері мен ыдырау өнімдерінің нақты жүктемесінің жалпы көлемін салыстыру арқылы жүзеге асырылады. Топырақтың беткі қабатының ластануының ретроспективті деңгейін бағалау нәтижелері тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау аймағындағы топырақтың беткі қабатына жүктеме деңгейі мен қоршаған ортаның қазіргі жағдайы арасындағы байланысты орнатуға негіз болады;

зымыран отынының компоненттері мен ыдырау өнімдерінің топырақтың беткі қабатына жүктеменің қазіргі деңгейінің белгіленген экологиялық стандарттарға сәйкестігін анықтау мақсатында жүзеге асырылатын ағымдағы деңгейін бағалау. Бағалау зымыран отыны компоненттерінің нақты көлемін және қоршаған ортаға әсерді бағалаудың алдыңғы жылында осы учаскенің топырақтың беткі қабатында орналасқан ыдырау өнімдерін салыстыру арқылы жүзеге асырылады.

46. Бағалау нәтижелері тасымалдағыш зымырандарды ұшыру режимін өзгерту бойынша ұсыныстар беру үшін негіз болып табылады. Мұндай ұсынымдар Қазақстан Республикасы қатысушысы болып табылатын халықаралық шарттарды ескере отырып әзірленеді.

47. Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау аймағының аумағын құрайтын әрбір бедерлі учаске бойынша топырақтың беткі қабатының

ластануын бағалау қорытындылары бойынша зымыран отынының құрамдас бөліктерімен және олардың ыдырау өнімдерімен ластанудың әртүрлі дәрежесі бар жерлердің локализациясы белгіленуге және аумағы айқындалады.

48. Қоршаған ортаға әсерді бағалауда тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған аудандағы ластанған және бұзылған жерлерді рекультивациялау жөніндегі іс-шаралар көрсетіледі. "Байқоңыр" ғарыш айлағы жүзеге асырған тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлайтын аймағының топырағының беткі қабатын қорғау жөніндегі іс-шаралардың деңгейі мен сапасын бағалау қоршаған ортаға әсерін бағалауды жүргізудің алдындағы кезеңде және ол перспективаға көздеген кезеңде жүзеге асырылған және көзделген іс-шаралар жүйесін талдау жолымен жүзеге асырылады бұл ретте:

жүзеге асырылған іс-шаралардың құрамы, олардың тиімділігі;

оларды жүзеге асыру мерзімдері;

қаржыландырудың тартылған көздері;

жоспарланған іс-шаралардың құрамы, орындалу мерзімі және қаржыландыру көздері. Іс-шаралар жүйесін бағалау процесінде олардың орындалуын ведомствоішілік және мемлекеттік бақылау жағдайы да талданады.

5-параграф. Өсімдіктер әлеміне әсері

49. Қоршаған ортаға әсерді бағалау процесінде:

учаскелердің кеңістік локализациясы белгіленеді және ауданы анықталады;

учаскелердің орналасу байланысы құлау орындарымен анықталады;

өсімдіктердің табиғи жай-күйінің анықталған өзгерістерін, зымыран отыны компоненттерінің және ыдырау өнімдерінің әсеріне байланысты шөлейттену процестерінің дамуын бағалау жүргізіледі;

өсімдіктер объектілерінің тіндерінде зымыран отыны компоненттерінің және жануарлар мен адам денсаулығына қауіп төндіретін ыдырау өнімдерінің болуын бағалау жүргізіледі.

50. Бұрын тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданы ретінде пайдаланылған учаскеде қоршаған ортаға әсерді бағалауды жүргізу кезінде өсімдіктердегі АДМГ құрамына қарай мыналар бөлінеді:

өсімдіктерде АДМГ бар техногендік жергілікті ластану учаскелері-0,1-0,5 мг / кг;

өтпелі сипаттағы өсімдіктерде 0,5-тен 10 мг/кг-ға дейінгі АДМГ құрамы бар учаскелер;

өсімдіктерінде 10 мг/кг астам АДМГ бар топырақ бетіне зымыран отынының компоненттерін төгу орындарымен байланысты қалыптан тыс ластанған учаскелер.

51. Өсімдіктердің табиғи жай-күйінің анықталған өзгерістерін, зымыран отыны компоненттерінің және ыдырау өнімдерінің әсеріне байланысты шөлейттену процестерінің дамуын бағалау:

зымыран отынының компоненттерімен және ыдырау өнімдерімен әртүрлі дәрежедегі ластануы бар учаскелерді көзбен шолып тексеру;

ластану дәрежесі әртүрлі учаскелерден жиналған өсімдік үлгілерін анықтау үшін талдау;

зымыран отыны компоненттері мен ыдырау өнімдерінің мутагендік әсерінен туындаған әртүрлі ауытқулар мен деформациялар;

әр түрлі ластану дәрежесінің әсерінен өсімдіктердің түрлік құрамының өзгеруі арқылы жүргізіледі.

52. Анықталған өзгерістерді бағалау ластанудың әсерінен өсімдік жамылғысының пайда болуын ластанбаған учаскелердегі жағдаймен салыстыру арқылы жүзеге асырылады.

53. Зымыран отынының құрамдас бөліктері мен ыдырау өнімдерінің өсімдік объектілерінің тіндеріндегі құрамын бағалау өсімдік тіндерінің үлгілерінде ғарыш қызметіне байланысты ластаушы заттардың құрамын анықтау тұрғысынан химиялық талдау және алынған нәтижелерді адамдар мен жануарлар үшін қауіпсіз заттардың шекті рұқсат етілген концентрациясының нормасымен салыстыру арқылы жүзеге асырылады.

54. Өсімдіктер әлемінің жай-күйіне экологиялық әсерін бағалау бөлігінде "Байқоңыр" ғарыш айлағы жүргізетін тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлайтын ауданның өсімдіктер дүниесін қорғау жөніндегі іс-шаралардың тиімділігі белгіленеді.

6-параграф. Жануарлар әлеміне әсері

55. Жануарлар дүниесіне экологиялық әсер ету бөлігі бойынша, тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған ауданда қоршаған ортаға әсерін бағалауды жүргізу процесінде:

жануарлар әлемінің жай-күйіне экологиялық әсерді бағалау;

тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған аудан аумағында алынған мал шаруашылығы өніміндегі ластаушы заттардың құрамын бағалау;

"Байқоңыр" ғарыш айлағы жүзеге асырған және болашаққа жоспарланған тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған аймақтың жануарлар дүниесін қорғау жөніндегі іс-шаралардың тиімділігін бағалау.

56. Жануарлар әлемінің жай - күйіне әсерін бағалау кезінде:

зымыран отынының құрамдас бөліктері мен олардың ыдырау өнімдері шығарындыларының жануарлар дүниесі объектілеріне тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған ауданның атмосфералық ауасына уытты әсері;

зымыран отынының компоненттерімен және олардың ыдырау өнімдерімен ластанған су көздерінен суды тұтынудың жануарлар ағзасына уытты әсері;

зымыран отынының құрамдас бөліктерімен және олардың ыдырау өнімдерімен ластану әсеріне ұшыраған жемшөп өсімдіктерінің жануарлар ағзасына уытты әсері;

тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған жерлерде зымыран отыны компоненттерінің төгілуімен тікелей байланыста болған кезде жануарлар ағзасына уытты әсер ету;

тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері жануарлар дүниесі объектілеріне құлаған тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері ауданына қонған кезде олардың сынықтарының физикалық әсері;

тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданындағы ғарыш қызметінің әсеріне байланысты жануарлар дүниесінің жай-күйінің өзгеруі (аурулар, өлім-жітім, санның азаюы).

алаңның аумағындағы жабайы жануарлар мен құстардың негізгі топтарының биоалуантүрлілігі мен жай-күйін бағалау бойынша далалық зерттеулерді ұсыну, аумақты маршруттық және жергілікті зоологиялық зерттеу;

Қазақстанның басқа өңірлеріндегі Жануарлар жай-күйінің сандық және сапалық көрсеткіштеріне салыстырмалы талдау жүргізе отырып, зерттелетін аумақта жабайы және үй жануарларының қалыптан тыс Даму белгілерінің сипаттамасы (бар болса);

жануарлардың индикаторлық түрлерінің болу жағдайларын бақылау, түгендеу, бағалау талданады.

57. Жануарлар дүниесіне экологиялық әсер ету көрсеткіштерінің тізбесі бойынша бағалау процесінде деректер жинау жүзеге асырылады, негізінде жануарлар дүниесі объектілеріне әсер ету деңгейін және салдарын бағалау жүргізіледі.

58. Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері, құлаған аймақ аумағында алынған мал шаруашылығы өнімінде (ет, сүт) ғарыш қызметін жүзеге асыруға байланысты ластаушы заттардың құрамына бағалау жүргізу кезінде олардың адам денсаулығы үшін экологиялық қауіпсіздік деңгейі бағаланады.

59. Бағалау процесінде мал шаруашылығы өнімдерінде ластаушы заттардың болуын анықтайтын мал шаруашылығы өнімдерін химиялық талдау деректері пайдаланылады.

60. "Байқоңыр" ғарыш айлағы жүзеге асырған және перспективаға жоспарланған тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған ауданда, жануарлар дүниесін қорғау жөніндегі іс-шаралардың тиімділігін бағалау бөлігінде іс-шаралар жүйесінің сапалық деңгейі, олардың құрамы, жекелеген іс-шараларды орындау мерзімдері, оларды қаржыландыру және іске асыруды бақылау жағдайы бағаланады.

7-параграф. Төтенше жағдайлар кезінде әсер ету

61. Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлайтын ауданда қоршаған ортаға әсерін бағалау кезінде авариялық жағдайлардың мынадай түрлерін ескере отырып, аварияның гипотетикалық сценарийі қаралады:

тасымалдағыш зымырандардың барлық сатыларына зымыран отынымен толық жанармай құюды сақтай отырып, тасымалдағыш зымырандардың апаттық іске қосу;
жерге жақын кеңістіктегі тасымалдағыш зымырандардың жарылуы;

тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданының шегінен тыс жерге қонуы.

62. Жерге жақын кеңістікте (жоғарғы тропосфера, стратосфера және ионосфера) тасымалдағыш зымырандардың жарылуының салдары болып табылатын төтенше жағдайдың нәтижесі қоршаған ортаға техногендік әсердің мынадай түрлері болып табылатыны анықталды:

ластаушы заттардың дүркінді шығарындылары-атмосфераға зымыран отыны компоненттерінің жану өнімдері;

атмосфералық ауада, жер бетінде тасымалдағыш зымырандардың жарылуы мен жойылуы және су объектілеріне түсуі кезінде зымыран отынын төгу және тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің сынықтарын орналастыру.

63. Қоршаған орта мен әлеуметтік-экономикалық ортаның өзгерістерін талдау нәтижесінде тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданынан тыс жерге апаттық қонуының салдары болып табылатын төтенше жағдайлардың нәтижесінде болуы мүмкін өзгерістерді қамтиды:

бөлінетін бөліктердің құлау процесінде және қонғаннан кейін булану кезінде зымыран отыны компоненттерінің шығарындыларымен, зымыран отыны компоненттерінің жану өнімдерінің шығарындыларымен атмосфералық ауаның ластануы;

зымыран отынының компоненттерін жерге тигеннен кейін жойылған кезде бөлінетін бөліктен төгу кезінде топырақ жамылғысының ластануы;

жауын-шашын есебінен зымыран отынының компоненттерін және тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау орындарынан ыдырау өнімдерін жуу кезінде жер үсті және жер асты суларының ластануы;

дайындалмаған беттің өте қауіпті қатты қалдықтармен ластануы-тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөлігінің бұзылуы нәтижесінде пайда болатын металл сынықтары.

64. Қоршаған ортаға әсерді бағалау кезінде:

өсімдіктерге, жануарлар әлеміне және халыққа әсер етудің ықтимал көздері болып табылатын техногендік әсерге ұшыраған топырақтың беткі қабаты, жер үсті және жер асты сулары бағаланады;

атмосфераның жоғарғы қабаттарының зақымдануы, топырақтың, жер үсті және жер асты суларының ластануы анықталады.

65. Зымыран отынының компоненттері мен ыдырау өнімдерінің өсімдіктер әлеміне уытты әсері бағаланады:

оларды тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған жерлерден ластануға ұшыраған жер учаскелеріндегі тіршілік әрекеті процесінде топырақтан алу кезінде;

тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған жерлерде өсімдіктер дүниесі объектілері зымыран отынының компоненттерімен тікелей байланыста болған кезде зымыран отынының компоненттері мен олардың ыдырау өнімдері улы әсер етеді.

66. Зымыран отынының компоненттері мен ыдырау өнімдерінің жануарлар дүниесі объектілеріне уытты әсері бағаланады:

зымыран отынының құрамдас бөліктерімен ластанған атмосфералық ауаны ингаляциялау кезінде;

зымыран отынының компоненттеріне және олардың ыдырау өнімдеріне ұшыраған өсімдіктерді тамақ ретінде пайдаланған кезде;

тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған жерлерде ластауыштармен тікелей байланыста болған кезде;

ластанған су көздерінен суды тұтыну кезінде;

тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің сынықтары физикалық әсер еткенде зымыран отынының компоненттері мен олардың ыдырау өнімдері улы әсер етеді.

67. Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері төтенше жағдай аймағында тұратын халықтың денсаулығына авариялық қону кезіндегі экологиялық әсердің негізгі факторлары:

зымыран отынының компоненттерімен және ыдырау өнімдерімен ластанған атмосфералық ауамен ингаляциялау;

ластаушы заттарға ұшыраған өсімдіктерді жеу;

зымыран отынының компоненттеріне және олардың ыдырау өнімдеріне ұшыраған жануарлардың еті мен сүтін жеу;

тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған аудан шегінен тыс құлаған кезде олардың адамдарына тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің қоқыстарының физикалық әсері;

зымыран отынының компоненттерімен және олардың ыдырау өнімдерімен ластанған су көздерінен суды тұтыну болып табылады.

68. Бұрын пайдаланылған тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған ауданда қоршаған ортаға әсерін бағалауды жүргізу кезінде тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған аудан болған кезеңде болған әрбір тасымалдағыш зымырандардың апатының қоршаған ортаға және халықтың денсаулығына әсері туралы қолжетімді ақпарат жиналады және бағаланады.

69. Әрбір авариялық жағдай бойынша келесі көрсеткіштер тізбесі бойынша деректер жиналады:

апат күні;

тасымалдағыш зымырандардың түрі;

зымыран отынының түрі;

жарылған (төгілген) зымыран отынының массасы;

тасымалдағыш зымырандардың апаты кезіндегі метеожағдайлардың сипаттамасы (ауа, топырақ температурасы, жауын-шашын);

құлау орнының сипаттамасы-тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөлігінің апаттық қонуы үшін (координаттары, топырақ түрі, рельеф элементі);

тасымалдағыш зымырандардың сынықтарының шашырау алаңы (жерге жақын кеңістікте жарылыс кезінде);

төтенше жағдай аймағында тұратын халықтың саны;

тасымалдағыш зымырандардың апатынан қоршаған ортаға және халықтың денсаулығына келтірілген залал үшін төленген өтемақы сомасы.

70. Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған ауданда қоршаған ортаға әсерін бағалау процесінде болған авариялардың салдарын жоюға бағытталған іс-шаралардың жүзеге асырылған жүйесінің тиімділігін бағалау жүргізіледі. Қабылданған шаралардың құрамы, оларды орындау мерзімдері, жұмсалған еңбек пен қаржы қаражатының көлемі, ауыр әлеуметтік-экономикалық және экологиялық зардаптарға (халық арасындағы өлім-жітім, адамдар мен жануарлардың күрделі аурулары, қоршаған ортаға орны толмас залал жағдайлары) жол бермеу бағаланады.

71. Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған ауданда қоршаған ортаға әсерін бағалауды жүргізу кезінде техногендік сипаттағы төтенше жағдай жағдайында қоршаған ортаны және халықтың денсаулығын қорғау жөніндегі жұмысының перспективаға қойылу деңгейі бағаланады, оған мыналар кіреді:

тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған ауданның табиғи-экономикалық кешенінің тұрақтылығын арттыру жөніндегі іс-шараларды жоспарлау және өткізу;

төтенше жағдайдың туындағаны туралы халықты хабардар ету жүйесін құру және жұмыс істеуін қамтамасыз ету;

қаржылық және материалдық ресурстардың резервтерін қалыптастыру, төтенше жағдайлардың алдын алу және жою жөніндегі күштер мен құралдарды құруды, дайындауды және әзірлікте ұстауды қамтамасыз ету.

8-параграф. Қоршаған орта мен халықтың денсаулығына экологиялық әсерді бағалау

72. Қоршаған ортаға әсерін бағалауды жүргізу кезінде қоршаған ортаның жай-күйіне және халықтың денсаулығына экологиялық әсерді бағалау үшін:

атмосфералық ауаны, жер ресурстарын, тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған ауданның жер үсті және жер асты суларын және шектес аумақты ластайтын заттардың гигиеналық ерекшеліктерін бағалау;

халықтың денсаулық жағдайына экологиялық әсерін бағалау;

экологиялық әсерінен халықтың денсаулығын қорғау бойынша жүзеге асырылған және жоспарланған іс-шаралардың тиімділігін бағалау жүргізіледі.

73. Атмосфералық ауаны, жер үсті және жер асты суларын, топырақтың беткі қабатын ластайтын улы заттардың гигиеналық ерекшеліктерін бағалау бағалау процесінде жиналған ғылыми зерттеулер мен статистикалық мәліметтер негізінде жүзеге асырылады.

Заттардың кешенді немесе жеке әсері неғұрлым маңызды патологиялар тобын бөліп көрсете отырып, адамдар ауруының белгілі бір түрлерінің пайда болуына ықпал ететін факторлар ретінде белгіленеді.

74. Ғарыш қызметінің тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған ауданда тұратын халықтың денсаулық жағдайына экологиялық әсерін бағалауды жүзеге асыру кезінде талдау жүргізіледі:

зымыран отынының құрамдас бөліктері мен олардың атмосфералық ауаға ыдырау өнімдері шығарындыларының тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлайтын ауданында тұратын адамдардың денсаулығына улы әсері;

зымыран отынының компоненттерімен және олардың ыдырау өнімдерімен ластанған жер үсті және жер асты су көздерінен суды тұтынудың адам ағзасына улы әсері;

жануарлардан алынған мал шаруашылығы өнімдерін (ет, сүт) тамақ ретінде пайдалану кезінде;

қызметінің ықтимал теріс әсері тұрғысынан халықтың аурушандығы мен өлім-жітімінің көрсеткіштері;

табиғи-климаттық және әлеуметтік-экономикалық жағдайлары бойынша ұқсас халық денсаулығы мен аумақтар көрсеткіштерін салыстыру нәтижелері;

халықтың аурушандығы мен өліміне теріс әсер ету деңгейі (шығарындылар, төгінділер көлемі және қатты және сұйық қалдықтарды орналастыру) арасындағы өзара байланыстар.

75. Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлауы аудан халқының денсаулығын қорғау бойынша жүзеге асырылған және жоспарланатын іс-шаралардың тиімділігін бағалау жүзеге асырылған және көзделіп отырған сауықтыру және профилактикалық жұмыстарды, олардың құрамын, орындалу мерзімдерін, қаржыландыру жай-күйін, олардың жүзеге асырылуын бақылауды талдау жолымен жүзеге асырылады.

76. Қоршаған ортаның жай-күйіне және халықтың денсаулығына экологиялық әсерді бағалау кезінде өзіне мыналарды қамтитын экологиялық тәуекел айқындалады:

көзделіп отырған қызметтің әсеріне табиғи кешендердің құндылығы (функционалдық маңызы, ерекше қорғалатын объектілер), бөлінген кешендердің (ландшафттардың) тұрақтылығы;

объектіні пайдаланудың қалыпты (авариясыз) режимі кезінде қоршаған ортаға әсер ету салдарын кешенді бағалау;

авариялық жағдайлардың ықтималдығы (объектінің техникалық деңгейін және қауіпті табиғи құбылыстардың болуын ескере отырып), авариялық жағдайлардың көздері, түрлері, олардың қайталануы, әсер ету аймағы айқындалады;

төтенше жағдайлардың қоршаған ортаға және халыққа салдарын болжау;

авариялық жағдайлардың алдын алу және олардың салдарын жою жөніндегі ұсынымдар.

77. Халықтың қауіпсіздігі қоршаған ортаға әсерді бағалауға дайындық жұмыстары кезеңінде ұшыру маршрутының қолайлы орындарды және құлау аймағын орналастыру орындарын таңдаумен қамтамасыз етіледі.

78. Әрбір тасымалдағыш зымыранды ұшыру жолының қауіпсіздігін бағалау мыналарды қамтиды:

1) апат болған жағдайда тасымалдағыш зымырандардың құлау нүктелерінің максималды болжамды бүйірлік таралу аймағын шектейтін трассаның авариялық аймағын құру;

2) шектес аумақты айқындау;

3) алдын ала картографиялық талдау.

4-тарау. Белгіленіп отырған қызметтің қоршаған ортаға зиянды әсер етуін болғызбау және азайту жөніндегі ықтимал шаралар мен әдістер және экологиялық мониторинг жүргізу

79. Қоршаған ортаға әсерін бағалау қорытындысы бойынша ұсыныстар мен ұсынымдар әзірленеді:

1) тасымалдағыш зымыранды ұшырудың қоршаған орта компоненттеріне (атмосфералық ауа, жер үсті және жер асты сулары, топырақтың беткі қабаты) техногендік әсерін төмендету бойынша:

тасымалдағыш зымырандарды ұшыру технологиясын жетілдіру бойынша ұсынымдар (зымыран отынының сапасының өзгеруі, тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөлігінде қалған зымыран отынының резервтік қалдығының азаюы, тасымалдағыш зымырандардың массасының азаюы);

тасымалдағыш зымырандарды ұшыру режимін жетілдіру бойынша ұсыныстар (тасымалдағыш зымырандарды ұшыру санын азайту, ұшыруларды ең аз экологиялық зиян келтіретін кезеңге ауыстыру);

зымыран отынының компоненттерін және олардың ыдырау өнімдерін тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған жерлерде бейтараптандырудың жаңа, неғұрлым жетілдірілген әдістерін енгізу жөніндегі ұсынымдар;

2) қоршаған ортаның ластанған компоненттерінің (атмосфералық ауа, жер үсті және жер асты сулары, топырақтың беткі қабаты) өсімдіктер, жануарлар дүниесіне және

халықтың денсаулығына экологиялық әсерін қысқарту және бейтараптандыру, ұсыныстарды қамтитын:

адам денсаулығына әсер етуінің салдары болып табылатын тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған ауданда тұратын халықты медициналық тексеру, аурулардың алдын алу және емдеу жөніндегі жұмыстарды қоюды жақсартуға бағытталған іс-шаралар жүйесі бойынша;

тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған ауданда орналасқан шабындықтар мен жайылымдарды шаруашылық пайдаланудың экологиялық жағынан неғұрлым қауіпсіз режимін әзірлеу және іске асыру бойынша;

тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған аудан аумағының экологиялық қауіпсіздігін қамтамасыз ететін іс-шаралар;

3) тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған ауданда туындайтын авариялар мен төтенше жағдайлардың салдарын жою мақсатында "Байқоңыр" ғарыш айлағында әзірленген шаралар жүйесінің тиімділігін жетілдіру және арттыру:

тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған аудан аумағының үстінде жарылған кезде;

тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөлігі аудан шекарасынан тыс құлаған кезде тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлайды;

4) "Байқоңыр" ғарыш айлағы шығындарының құрылымын бағалау нәтижелері бойынша тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданының қоршаған орта компоненттерінің жай-күйін, тасымалдағыш зымырандарды ұшыратын ұйымдар бөлетін қаражатты жұмсаудың неғұрлым басым бағыттарын айқындаған зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданында қоршаған ортаны қорғауға бағалау нәтижелерін ескере отырып жүзеге асыру және болашақ табиғат қорғау іс-шараларын жүргізу.

80. Ұсынымдарды әзірлеу кезінде зерттелетін аумақтың үлкен аумақта орналасуы, рельефінің әртүрлілігі, аумағындағы табиғи кешеннің күрделілігі, жануарлардың жекелеген түрлерінің, жер санаттарының жиналатын орындары, жолдары мен көші-қон уақыты ескеріледі.

81. Қоршаған ортаға әсерді бағалау қорытындылары бойынша жоспарлау жүйесін жетілдіру бойынша ұсыныстар мен ұсынымдар әзірленеді, оған мыналар бойынша ұсыныстар кіреді:

экологиялық паспорттың тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлайтын осы ауданы үшін әзірленген көрсеткіштер құрамын өзгерту және деректерді нақтылау;

тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданының қоршаған ортаны қорғау жөніндегі кешенді экологиялық бағдарламалар жүйесін құру және тиімділігін арттыру:

1) табиғат қорғау қызметінің белгіленген стратегиялық мақсаттары мен міндеттері бар ұзақ мерзімді кешенді бағдарламалар;

2) орта мерзімді бағдарламалар-ұзақ мерзімді бағдарламаны жүзеге асырудың аралық кезеңдерінің көрсетілген мақсаттары мен міндеттері бар қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-қимыл жоспарлары;

3) нақты іс-шаралармен, оларды орындаушылармен, орындау мерзімімен және қаржыландыру көздерімен бір жылға әзірленетін ағымдағы бағдарламаларды қамтиды.

82. Қоршаған ортаға әсерін бағалау нәтижелері бойынша экологиялық бақылауды жетілдіру және қоршаған ортаға мониторинг қоюды жақсарту жөніндегі шаралар айқындалады:

қоршаған ортаның құрамдас бөліктерінің (компоненттерінің) жай-күйі және онда тұратын халықтың денсаулығы туралы барлық мүдделі ұйымдарды дұрыс ақпаратпен қамтамасыз ету мақсатында экологиялық бақылау құрылымын өзгертудің орындылығы ;

ғарыш айлағының бақылаушы қызметтерін кеңейту (қайта жарактандыру), автоматты бақылау жүйелерін енгізу;

қолданыстағылардың тиімділігін арттыру және экологиялық мониторингтің жаңа посттарын құру:

1) Қоршаған орта компоненттерінің - топырақ, су, атмосфералық ауа, өсімдіктер мен жануарлар дүниесі биосферасының жай-күйіне мониторингті жүзеге асыру;

2) тасымалдағыш зымырандарды ұшыруды жүзеге асырғаннан кейін тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау орындарын жедел анықтау, тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау орындарының барлық қажетті параметрлерін бекіту (координаттар, рельеф элементтері, топырақтың механикалық құрамы);

3) зерттелетін аумақта тұратын халықтың денсаулық жағдайын бақылау (зымыран отыны компоненттерінің және олардың ыдырау өнімдерінің әсерінен туындаған аурулар шеңберін бөле отырып, аурушандық пен өлім туралы деректер);

4) негізгі параметрлер бойынша, әсіресе тасымалдағыш зымырандарды ұшыру кезеңінде тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданының метеорологиялық жағдайларын бақылау;

5) қолданыстағы радиологиялық бақылау пункттерін құру және тиімділігін арттыру.

83. Қоршаған ортаға әсерді бағалау нәтижелері бойынша мынадай міндеттерді шешу мақсатында ұсынымдар әзірле:

тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің атмосфералық ауаға, топыраққа, ашық су айдындарындағы суға, тікелей тасымалдағыш зымырандардың фрагменттері табылған жерлерге штаттық және штаттан тыс қону салдарларының әсерін аспаптық бақылау-әрбір ұшыруға дейін және одан кейін және құлау ауданын пайдалану аяқталғаннан кейін;

далалық, камералдық (Флора үшін) және морфофункционалды (фауна үшін) зерттеулер нәтижесінде мерзімді бақылау кезінде құлау ауданының аумағында өсетін немесе тұрақты мекендейтін флора мен фаунаның индикаторлық түрлерінің сапалық және сандық сипаттамаларын және сипаттамалардың өзгеру динамикасын бағалау;

тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің әсері аяқталғаннан кейін табиғи экожүйелерді қалпына келтірудің тиімді технологияларын әзірлеу.

84. Қоршаған ортаға әсерді бағалау нәтижелері бойынша бөлімде ұсынымдар әзірленеді:

қоршаған табиғи ортаны ластаушы заттардың шығарындыларымен (төгінділерімен) ластағаны, қалдықтарды орналастырғаны үшін төленетін ақылар;

тасымалдағыш зымырандарды ұшырған кезде тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері мен шектес аумақтың құлау ауданының жер учаскелерін уақытша иеліктен шығарғаны үшін өтемақы;

зымыран отынының компоненттерімен және тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған жерлерде олардың ыдырау өнімдерімен ластанған жерлердің бағалау құнын төмендеткені үшін өтемақылар;

тасымалдағыш зымырандарды ұшыру кезіндегі авариялық жағдайлардың салдарынан тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған ауданға іргелес аумақтардың қоршаған ортасына келтірілген залал үшін өтемақы;

төлемдер мен өтемақыларды есептеудің әдістемелік негізділігін арттыру;

төлемдер мен өтемақылар бойынша есеп айырысу жүйесін ұтымды ету, оны оңайлату және ашықтықты арттыру;

төлемдер мен өтемақылар бойынша есеп айырысудың белгіленген тәртібін сақтау, оларды уақтылы жүзеге асыру.

85. Осы тарауда көрсетілген ұсынымдар мен ұсыныстар Қазақстан Республикасы қатысушысы болып табылатын халықаралық шарттарға сәйкес әзірленеді.

86. Қоршаған ортаға әсерін бағалау процесінде мыналар жүргізіледі:

экологиялық мониторинг бойынша кешенді іс-шаралардың толық тізбесін әзірлеу;

қолданыстағы немесе жоспарланған қоршаған орта мониторингі жүйесінің қолданыстағы нормативтік құқықтық актілердің талаптарына сәйкестігін бағалау;

атмосфералық ауаның, жер үсті және жер асты суларының, топырақтың жер үсті қабатының жай-күйін бақылаудың қолданыстағы бекеттерінің тиімділігін бағалау;

жер үсті суларының экологиялық мониторингін ұйымдастыру;

тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөлігі құлаған сәтте қажетті параметрлерді бақылау үшін тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау орындарына жедел мониторинг жүргізуді ұйымдастыруды бағалау;

зымыран отыны компоненттерінің және олардың ыдырау өнімдерінің тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған жерлерден қоршаған ортаның әртүрлі құрамдас бөліктеріне (атмосфералық ауа, жер үсті және жер асты

сулары, топырақтың беткі қабаты)көші - қонына мониторинг жүргізуді ұйымдастыруды бағалау;

тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған аудандағы биосфераның (өсімдіктер мен жануарлар дүниесі) жай-күйіне мониторинг жүргізуді ұйымдастыруды бағалау;

денсаулық жағдайының сипаттамаларын қоса алғанда, тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған ауданда тұратын халықтың медициналық мониторингін ұйымдастыруды бағалау: жалпы және сәбилер өлімі, халықтың орташа өмір сүру ұзақтығы, туу коэффициенті, халықтың өсуі, ересектер мен балалар популяциясының сырқаттануы;

тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлаған аудан аумағының радиологиялық жай-күйіне мониторинг жүргізуді ұйымдастыруды бағалау.

Тасымалдағыш зымырандардың
бөлінетін бөліктері құлайтын
аудандарда қоршаған ортаға
әсерді бағалау әдістемесіне
1-қосымша

Жалпы мәліметтер

1-кесте. Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау аймағын және іргелес аймақтың географиялық орны мен геометриялық сипаттамасы

№	ҚА және ІА әкімшілік тиесілігі	Эллипс орталығының координаттары		Эллипс осьтерінің өлшемдері, км	Азимут үлкен эллипс осьтері, бұрыш	ҚА және ІА ауданы, га
		Ендік, град., м , с.	бойлық, град., м, с.			

Ескертпе: терминдер мен аббревиатуралар: ҚА – тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданы; ІА – іргелес аумақтар; град. - градус; м – минут; с – секунд, км – километр; га – гектар.

Эллипстен ерекшеленетін ҚА және ІА нысаны жағдайында осы фигураның геометриялық сипаттамалары көрсетіледі.

2-кесте. Топырақтың сипаттамасы

№	Топырақ түрлері	Ландшафт құрылымында орналасуы	Геохимиялық сипаттамасы	Геохимиялық кедергілер	Ж е р жамылғысының әртүрлі табиғи ж ә н е антропогендік поллютанттарме н ластануы
---	-----------------	--------------------------------------	----------------------------	---------------------------	---

3-кесте. Жер асты суларының сипаттамалары (жер асты сулары)

№					Жер асты суларының әртүрлі табиғи ж ә н е
---	--	--	--	--	--

	Сулы қабаттың атауы	ҚА және ІА орналасқан жері	Сулы горизонттың сипаттамасы	Сулы қабаттың су сапасы	антропогендік поллютанттармен ластануы
--	---------------------	----------------------------	------------------------------	-------------------------	--

Ескертпе: терминдер мен аббревиатуралар: ҚА – тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданы; ІА – іргелес аумақтар.

4-кесте. Ашық су айдындарының сипаттамасы

№	Су айдынының немесе су ағынының атауы	ҚА және ІА орналасқан жері	Су қоймасының сипаттамасы	Су қоймасының су сапасы	Жер үсті суларының әртүрлі табиғи және антропогендік поллютанттармен ластануы
---	---------------------------------------	----------------------------	---------------------------	-------------------------	---

Ескертпе: терминдер мен аббревиатуралар: ҚА – тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданы; ІА – іргелес аумақтар.

5-кесте. Өсімдік түрлерінің тізімі

№	Түр атауы			Қызыл кітаптағы түрлері
	Латынша	Қазақша	Орысша	

6-кесте. Жануарлар әлемінің түрлері

№	Түр атауы			Қызыл кітаптағы түрлері
	Латынша	Қазақша	Орысша	

7-кесте. Ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың, табиғат ескерткіштерінің, ерекше мәртебесі бар экологиялық-экономикалық аймақтардың және рекреациялық объектілердің, мемлекеттік орман қорының сипаттамасы.

№	Нысанның атауы және тиістілігі	Аумақтарды (объектілерді) орналастыру және алып жатқан алаңы, га	Аумақтардың (объектілердің) мақсаты мен сипаттамалары	Аумақтардың (объектілердің) ықтималды зақымдану дәрежесі	Аумақтардың (объектілердің) қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі іс-шаралар
---	--------------------------------	--	---	--	---

8-кесте. Халықты сипаттайтын көрсеткіштер

№	Елді мекеннің атауы	Халық саны, мың адам	Ұлттық құрамы	Халықты жұмыспен қамту сипаттамасы
---	---------------------	----------------------	---------------	------------------------------------

9-кесте. Жер пайдаланушылар мен жер иеленушілердің тізбесі

№	Жер пайдаланушылардың (жер иеленушілердің) атауы	ҚА және ІА - алып жатқан алаң, га	ҚА және ІА ауданының %	Жер пайдаланушының (жер иеленушінің) шаруашылық қызметінің сипаттамасы
---	--	-----------------------------------	------------------------	--

Ескертпе: терминдер мен аббревиатуралар: ҚА – тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданы; ІА – іргелес аумақтар; га – гектар; % – пайыз.

10-кесте. Өнеркәсіптік өндіріс объектілерінің сипаттамасы

--	--	--	--

№	Объектінің атауы және тиесілігі	Жұмыс істеудің экологиялық көрсеткіштері	Объектілерді орналастыру және алып жатқан алаң, га
---	---------------------------------	--	--

Ескертпе: терминдер мен аббревиатуралар: га-гектар.

Жұмыс істеудің экологиялық көрсеткіштері: қоршаған ортаға басым (неғұрлым маңызды) ластаушы заттар шығарындыларының (төгінділерінің) орташа жылдық көлемі, су тұтыну мен су бұрудың, тазарту құрылыстарының, кәсіпорын қалдықтарының, сақталатын зиянды ластаушы заттардың түрлері мен көлемдерінің сипаттамасы болып табылады.

11-кесте. Ауыл шаруашылығы өндірісі объектілерінің сипаттамасы

№	Объектінің атауы және тиесілігі	Жұмыс істеудің экологиялық көрсеткіштері	Объектілерді орналастыру және алып жатқан алаң, га
---	---------------------------------	--	--

Ескертпе: терминдер мен аббревиатуралар: га – гектар.

Ескертпе: Негізгі өндірілетін өнімнің түрлері мен көлемі, кірістілік және аулау көрсеткіштері, енгізілетін биоэлементтер мен пестицидтер көлемі жұмыс істеудің экологиялық көрсеткіштері болып табылады.

12-кесте. Инфрақұрылымның негізгі объектілерінің сипаттамалары

№	Атауы және объектінің тиесілігі	Жұмыс істеудің экологиялық көрсеткіштері	Объектілерді орналастыру және алып жатқан алаң, га
---	---------------------------------	--	--

Ескертпе: терминдер мен аббревиатуралар: га – гектар.

Жұмыс істеудің экологиялық көрсеткіштері 9 және 10-кестелерге ұқсас.

13-кесте. Ластану көздері, олардың әсер ету көрсеткіштері

№	Нысанның атауы және тиесілігі	Әсер ету көзі және сандық сипаттамалары	Табиғи орта объектілеріне әсер ету көрсеткіштері (тіркелген концентрациялар) және олардың рұқсат етілген деңгейлері				
			Ауа, мг/м ³	Су, мг/см ³	Топырақ, мг/кг	Өсімдік жамылғысы, мг/кг	Басқа объектілер, мг/кг

Ескертпе: терминдер мен аббревиатуралар: мг/м³ – текше метрге миллиграмм; мг/см³ – текше сантиметрге миллиграмм; мг/кг – килограммға миллиграмм.

14-кесте. Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің және олардың құлау кезіндегі фрагменттерінің жай-күйі, массагабариттік сипаттамалары

ТЗББ түрі және олардың фрагменттері	Масса, т	Өлшемдері		Құлау кезіндегі ТЗББ жағдайы және олардың таралуы
		Ұзындығы, м	Ені (диаметр), м	

Ескертпе: ТЗББ – тасымалдағыш зымырандың бөлінетін бөліктері; т. – тонна; м. – метр.

15-кесте. Табиғи ортадағы жанармайдың (атауы) және тотығу және трансформация өнімдерінің сипаттамалары

Физика-химиялық сипаттамалары					Токсикологиялық сипаттамалары

Балқу температурасы, бұрыш С	Қайнау температурасы С	Ерігіштік	Басқа сипаттамалар	У л ы қауіптілік класы	Табиғи орта объектілерінде қауіпсіз ұстау			
					Ауа, мг/м ³	Су, мг/см ³	Топырақ, мг/кг	Өсімдік жамылғысы, мг/кг

Ескертпе: терминдер мен аббревиатуралар: мг/м³ – текше метрге миллиграмм; мг/см³ – текше сантиметрге миллиграмм; мг/кг – килограммға миллиграмм.

16-кесте. Тотықтырғыштың сипаттамасы (атауы) және табиғи ортадағы тотықсыздануы мен өзгеру өнімдерінің сипаттамасы

Физика-химиялық сипаттамалары					Токсикологиялық сипаттамалары			
Балқу температурасы, бұрыш С	Қайнау температурасы С	Ерігіштік	Басқа сипаттамалар	У л ы қауіптілік класы	Табиғи орта объектілерінде қауіпсіз ұстау			
					Ауа, мг/м ³	Су, мг/см ³	Топырақ, мг/кг	Өсімдік жамылғысы, мг/кг

Ескертпе: терминдер мен аббревиатуралар: мг/м³ – текше метрге миллиграмм; мг/см³ – текше сантиметрге миллиграмм; мг/кг – килограммға миллиграмм.

17-кесте. Объектілердің зақымдануының ықтимал салдарының сипаттамасы

№	Объектінің атауы	Объектінің мақсаты	Объектінің зақымдануының теріс салдарының сипаты					
			Халықтың (персоналдың) өмірі мен денсаулығына қатер	Ғимараттар мен құрылыстарды бұзу	Аумақты сумен толтыру	У л ы заттарды шығару немесе тастау	Радиоактивті инфекция	Басқа жағымсыз әсерлер

18-кесте. Топырақтың (тау жыныстарының) тұрақтылығының сипаттамасы

№	Тұқымның атауы	ҚА және ІА аумағының учаскесі	Тұқымның беріктік категориясы	Тұқымның беріктік коэффициенті	Механикалық әсерге төзімділік ТЗББ
---	----------------	-------------------------------	-------------------------------	--------------------------------	------------------------------------

Ескертпе: терминдер мен аббревиатуралар: ТЗББ – тасымалдағыш зымырандың бөлінетін бөліктері; ҚА – тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданы; ІА – іргелес аумақтар.

19-кесте. Аумақ учаскелерінің өрт қауіптілігінің сипаттамасы

№	Учаскенің атауы	Учаскенің сипаттамасы	Ауа-райы қауіптілігінің кешенді көрсеткіші	ТЗББ құлауынан өрт қауіптілік дәрежесі
---	-----------------	-----------------------	--	--

Ескертпе: терминдер мен аббревиатуралар: ТЗББ – тасымалдағыш зымырандың бөлінетін бөліктері.

Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктері құлайтын аудандарда қоршаған ортаға әсерді бағалау әдістемесіне
2-қосымша

Зерттеу аймағының ластану деңгейі, егер ол бұрын көлік құралының құлайтын аумағы ретінде пайдаланылса

20-кесте. 19__ ж. бастап 20__ ж. дейінгі кезеңде тасымалдағыш зымырандардың бөлетін бөліктерінің құлау аймағының аумағына экологиялық жүктеме.

Пайдалану кезеңі (басталуы)	Кезеңдегі ТЗББ жалпы саны	Жылдар бойынша ЗТББ саны	ТЗББ фрагменттерінің массасы, т	
			ҚА және ІА да құлаған	ҚА және ІА да табылған

Ескертпе: терминдер мен аббревиатуралар: ТЗББ – тасымалдағыш зымырандың бөлінетін бөліктері; ҚА – тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданы; ІА – іргелес аумақтар; т. – тонна.

20-кестенің жалғасы

Зымыран отыны мен тотықтырғыштың кепілдендірілген қалдықтарының есептік массасы, т	
Жанармай массасы	Тотықтырғыштың массасы

21-кесте. Топырақ және олардың ластану деңгейі

№	Топырақтың (топырақтың) атауы	ҚА және ІА аумағының учаскесі	Зымыран отынының құрамдас бөлігінің нақты концентрациясы	Зымыран отынының ШРК компоненті
---	-------------------------------	-------------------------------	--	---------------------------------

Ескертпе: терминдер мен аббревиатуралар: ҚА – тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданы; ІА – іргелес аумақтар; ШРК – шекті рұқсат етілген концентрация.

22-кесте. Жер асты (жерасты) сулары және олардың ластану деңгейі

№	Дереккөз атауы	ҚА және ІА аумағының учаскесі	Зымыран отынының құрамдас бөлігінің нақты концентрациясы	Зымыран отынының ШРК компоненті
---	----------------	-------------------------------	--	---------------------------------

Ескертпе: терминдер мен аббревиатуралар: ҚА – тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлау ауданы; ІА – іргелес аумақтар; ШРК – шекті рұқсат етілген концентрация.

23-кесте. Ашық су айдындары және олардың ластану дәрежесі

№	Сынама алу орнының атауы	Сынама алу орнының координаттары	Зымыран отынының құрамдас бөлігінің нақты концентрациясы	Сынама алу күні	ШРК зымыран отынының құрамдас бөлігі
---	--------------------------	----------------------------------	--	-----------------	--------------------------------------

Ескертпе: терминдер мен аббревиатуралар: ШРК – шекті рұқсат етілген концентрация.

Өткізілген және өткізілетін табиғат қорғау іс-шаралары туралы

1. Жүргізілген экологиялық зерттеулер туралы мәліметтер, оларды жүргізу мерзімдерін, Орындаушыны, жүргізілген жұмыстардың сипатын, зерттелген аумақтың

ауданын, бақылау нүктелерінің санын, жүргізілген талдаулардың санын көрсете отырып.

2. Зымыран отынының құрамдас бөліктерінің төгілуін жою, ластанған жерлерді зарарсыздандыру (детоксикациялау), бұзылған жерлерді рекультивациялау бойынша жүргізілген іс-шаралар туралы мәліметтер.

3. Кейіннен кәдеге жарату үшін тасымалдағыш зымырандардан бөлінетін бөліктері және олардың металл конструкцияларының фрагменттерін жинау, детоксикациялау және әкету туралы мәліметтер.

4. тасымалдағыш зымыран іске қосылған кезде халықты құлақтандыру жүйесі және жай-күйі туралы мәліметтер.

5. Полигон мен жергілікті әкімшіліктердің халықты және қоршаған ортаны зақымдауға әкеп соққан штаттан тыс (төтенше) жағдайлар кезіндегі іс-қимыл жүйесі туралы мәліметтер.

6. Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлауы нәтижесінде қоршаған табиғи ортаға келтірілген зиянды өтеу туралы мәліметтер.

7. Тасымалдағыш зымырандардың бөлінетін бөліктерінің құлауынан туындаған өрттерді анықтау және жою жөніндегі іс-қимылдар туралы мәліметтер.